

2. אלו נה

והסג אחר משפט וצדקה מרחוק תעמד כי כשלה ברחוב אמת ונכחה לא-תוכל לבוא: ותהי האמת נעדרת וסר מדע משתולל וירא יהוה וירע בעיניו כי-אין משפט: וירא כי-אין איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרעו ויצדקתו היא סמכתה: וילבש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם תלבשת ויעט כמעיל קנאה: כעל גמלות כעל ישלם חמה לצדיו גמול לאיביו לאיים גמול ישלם: וייראו ממערב את-שם יהוה וממזרח-שמש את-כבודו כי-יבא כנהר צד רוח יהוה נססה בו: וכא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם יהוה: ואני זאת בריתי אותם אמר יהוה רוחי אשר עליך ודברי אשר-שמתי בפיהך לא-ימושו מפיה ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד-עולם: **ויא'ו** קומי אורי כי בא אורך וכבוד יהוה עליך ורח: כי-הנה החשך יכסה-ארץ וערפל לאמים ועליך יורח יהוה וכבודו עליך יראה: והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחה: שאי-סביב עיניך וראי כלם נקבעו באר-לך בניך מרחוק יבאו ויבנתך על-צד תאמנה: אז תראי ונדרת ופחד ורחב לבבך כי-יהפך עליך המון ים חיל גוים יבאו לך:

והלכו אליך

שחור בני מעניך והשתחוו על-כפות רגליך כל-מנאצריך וקראו לך עיר יהוה ציון קדוש ישראל: תחת היותך עוזבה ושנואה ואין עובר ושמתוך לגאון עולם משוש דור ודור: וינקת חלב גוים ושד מלכים תינקי וידעת כי אני יהוה מושיעך וגאלך אביד יעקב: תחת הנחשת אביא זהב ותחת הברזל אביא כסף ותחת העצים נחשת ותחת האבנים ברזל ושמתי פקדתך שלום ונגשך צדקה: לא-ישמע עוד-חמס בארצך שד ושבר בגבולך וקראת ישועה חומתך ושעריך תהלה: לא-יהיה-לך עוד השמש לאור יומם ולנגה הירח לא-יאיר לך והיה-לך יהוה לאור עולם ואלהיך לתפארתך: לא-יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי יהוה יהיה-לך

לאור עולם ושלמו ימי אבדך: ועמך כלם צדיקים לעולם

וירשו ארץ נצר מטעו מעשה ידי להתפאר: הקטן יהיה לאלף

והצעיר לגוי עצום אני יהוה בעתה אחישנה: **וי'א'ו** רוח

אדני יהוה עלי יען משח יהוה אתי לבשר ענוים שלחני לחפש לנשברי-לב לקרא לשבויים דדור ולאסורים פקח-קוח:

לקרא שנת-רצון ליהוה ויום נקם לאלהינו לנחם כל-אבלים: לשום ולאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר שמן ששון תחת אבל מעטה תהלה תחת רוח כהה וקרא להם

אילי הצדק מטע יהוה להתפאר: ובנו חרבות עולם שממות ראשנים יקוממו וחדשו ערי הרב שממות דור ודור:

3. גמול בתי עמור למ

אמר רבי יהודה בריה דרב שמעאל בר שילת משמיה דרב כשבו הבטים לגנו ספר קהלה מפני שרבריו סתרין זה את זה ונפני מה לא נגוהו מפני שחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה וחילתו דברי תורה ודכתיב מה יתרון לאדם ככל עמלו שיעמל תחת השמש ואמרי רבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו קורם שמש יש לו סופו דברי תורה דכתיב סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו אמר רבי (אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו שמעון בן עזאי ואמרי לה שמעון בן זכאי ואמר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה וכמי דבריו סתרין זה את זה כתיב טוב כעם משחק וכתיב לשחק אברתי מהלל כתיב ישכרתני אני את השמחה וכתיב ולשכחה מה זה עושה לא קשיא טוב כעם משחק טוב כעם שנועם הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחק שמשחק בעוה"ז על הרשעים בעולם הזה ושחק אברתי מהלל זה שחק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא ושכחתי אני את השמחה ששחק של מצוה ולשכחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה *ללמדך שאין שכחה שורה לא מתוך ענוות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך *שיחה ולא מתוך דברים במלים אלא מתוך דבר שמתה של מצוה שנאמר יטעה-הו לי מגנו והיה כנגן המנגן ותחי עליו י' ה'

4. אמר רבי יהודה

אמר רבי יהודה אמר רב כל המתוודע אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מהלל דאמר כי החחיל מקנטרן בדרים וקאמר ליה הלכה זו שמעתי ושכחתי אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מדבורה דכתיב *חדלו פרוקי בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אפי' ישראל וגו' וכתיב *עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר וגו' ר"ל אמר כל אדם שבעים אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו *כמשה דכתיב *יקצוף משה על פקודי הדלל וגו' וכתיב *ויאבד אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה ואת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה וגו' מכלל דמשה איעלם כוניה אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו מאלישע דכתיב *לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אכיש אליך ואם אראך וגו' וכתיב *יטעה-קח לי כנגן והיה כנגן המנגן ותחי עליו י' ה'

6. ולי קבוימ לו

חייבין בזכורים חלף שבעת המינין כלכל נאמר כאלן ארץ ונאמר להלן (לעיל ח) ארץ חטה ושעורה וגו' מה להלן משבעת המינין שנשתנה בהם ח"י אף כאלן שבה ח"י שהן שבעת המינין: זית שמן. זית חגורני ג שמנו חגור נתונו: ודבש. הוא דבש תמרים: מראשית. (נרכות לט, ככורים אלה) חלם יורד לתוך ד שדה ורואה תאנה ה שוכנה כורף עליה נמי לסימן ולומר הרי זו ככורים: (ג) אשר יהיה בימים ההם. אין לך אלא כהן שנימוך כמו שהוא: ואמרת אליו. (ספרי) שאיך ו כפוי טובה: הנדתי היום. (ספ) פעם אחת כשהם ז ולא שתי פעמים: (ד) ולקח הכהן המנא מירך. להניף אותו הכהן מניח ח ידו תחת יד הנעלי' ומניף (ספרי סוכה מז):

8. "עליו יטעה" "אמר רבי יהודה" "אמר רבי שמעון" "אמר רבי יוחנן"

7. "אני ח"י" אמר רבי

והיכי שאלין כפיח לישועה כלומר אם הייה מלאמין בזכותה טבא החורה הטיה הישועה או יובן לפיח בעסקן כחורה לומן הישועה כהוא ימן הגאולי כהאלום ישנ לו ח חחורה נשלימום ויחסיים הבעתה כהי ח חחורה בקרבם ועל לבם אכהנה וכן ומללה הארץ דעה ח ח ח וכו' או יובן לפיח לישועה כלומר לישע להי כהטיה הגאולה בזכות החורה כעבור שלימוה כמו יחברך טיחלם

5. קומי אורי כי בא אורך

* קומי אורי כי בא אורך. א"ר יוחנן משל למהלך בדרך עם דרומי חסה בא אחד והדליק לו את הנר וכבה ובא אחד והדליק לו את הנר וכבה, אמר מכאן ואילך אינו סמתין אלא לאורו של בקר, כך אמרו ישראל לפני הקב"ה עשינו לך מנורה בימי משה וכבדתה, בימי שלמה וכבתה, מכאן ואילך אין אנו סמתנין אלא לאורך שנאמר ייכי עמך סקור חיים באורך נראה אור, וכן אמר הקב"ה קומי אורי כי בא אורך

* אמרו שכוע שבן דוד בא בו מביאין קורות של ברזל ונותנים לו על צוארו עד שנכפף קומתו והוא צועק ובוכה ועולה קולו למרום, אמר לפניו רבש"ע כמה יהא כחי כמה יהא רוחי וכמה יהא נשמתו וכמה יהא אבריו לא בשר ודם אני, על אותה שעה היה דוד בוכה ואומר ייבש כחרש כחי, באותה שעה אמר לו הקב"ה אפרים משיח צדקי כבר קבלת עליך מששת ימי בראשית עכשו והא צער שלך כצער שלי, שמיים שעלה נבוכדנאצר הרשע והחריב את ביתי ושרף את היכלי והגלית את בני לבין אומות העולם הייך וחיי ראשך לא נבנסתי לכסא שלי, ואם אין אתה מאמין ראה הטל שעל ראשי שנאמר יישראשי נמלא טל, כאותה שעה אמר לפניו רבש"ע עכשו נתישבה דעתו עלי כי דיו לעבד שיהיה כרבו, א"ר יצחק שנה שמלך המשיח נגלה בו כל מלכי אומות העולם מתגרים זה בזה, מלך פרס מתגרה במלך ערבי והולך מלך ערבי לארם ליטול עצה מהם והזור מלך פרס ומחריב את כל העולם יכל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים ונופלים על פניהם ויאהזו אותם ציזים כצירי יודיה, וישראל מתרעשים ומתבהלים ואמר להיכן נבוא ונלך להיכן נבוא ונלך, ואומר להם בני אל תהיראו כל מה שעשיתי לא עשיתי אלא בשבילכם מפני מה אתם סתיראים אל תיראו הגיע זמן גאולתכם, ולא כגאולה ראשונה גאולה אחרונה כי גאולה ראשונה היה לכם צער ושעבוד מלכויות אחריה אבל גאולה אחרונה אין לכם צער ושעבוד מלכויות אחריה:

שנו רבותינו בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משטיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם, ואם אין אתם מאמינים ראו באודי שזרח עליכם שנאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך ורח ועליכם בלבד ורח ולא על עובדי אלילים שנאמר כי הנה החשך יכסה ארץ, כאותה שעה סבהיק הקב"ה אורו של מלך המשיח ושל ישראל והולכים כלם לארון של מלך המשיח ושל ישראל שנאמר והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחה, ובאים ומלחכים עפר מתחת רגליו של מלך המשיח שנאמר יייעפר רגליך ילחכו, ובאים כלם ונופלים על פניהם לפני משיח ולפני ישראל ואומרים נהיה לך ולישראל לעבדים.

רעיון התשובה. השרוי באדם תמיד, הוא יסוד כל המעלות הטובות. הפחשבה העצבנית, שפאה מתוך הקשר אל עמק התשובה, היא מקור השמחה. התכונה היסודית של התשובה היא ההשערה בגדל השלמות העליונה של האלהות, ומתוך כך העוונות בולטים הרבה מאד. ששת עונותינו לנגדה, עלמנו למאור פנייה. וכיון שמרגישים, שההרגשה של החטא בקל אפן באה היא מתוך ההבזקה האלהית על השמחה מתמלאים מזה הרעיון עצמו גיל וגדל אין סוף, וחדות השמחה האצילית הולכת ומתגברת יחד עם דכאות הלב של לבוש הנפש, העומדת בדרגת התשובה. התשובה לפי זה, מביאה לידי גאולה בפרטיות. מתוך ההירות האלהית, שמתגברת בקרבנו, נגאל האדם מכל שעבוד של הפחיתות השולטים עליו, והפכל כלו, בהיותו מוכן להרגיש את רעיון התשובה, מיד הוא נגאל, מתוך בהיקות האזרה האלהית השופעת עליו, יחד עם הרעיון של התשובה.

זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים: אשר קרן בדרך ויוגב בך כל הנחשלים אחריו ואתה עוף ויגע ולא ירא אלהים: והיה בהניח יהוה אלהיך ואת מכל איביך מסביב בארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את-זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח:

גמול בני

והיה כיתבוא אל-הארץ אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה ורשתה וישבת בה: ולקחת מראשית וכלפרי האדמה אשר תביא מארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל-המקום אשר יבחר יהוה אלהיך לשכן שמו שם: ובאת אל-הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה אלהיך כי-באתי אל-הארץ אשר נשבע יהוה לאבותינו

לתת לנו: ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך: וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך ארמי אבד אבי וירד מצרומה ויגר שם בכתי מעט ויהי-שם לגוי גדול עצום ורב: וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: ונצעק אליהוה אלהי אבותינו וישמע יהוה את-קלטנו וירא את-ענינו ואת-עמלנו ואת-לחענו: ויוצאנו יהוה ממצרים ביד חזקה

וכורע נטויה וכמרא גדל ובאתות וככפתים: ויבאנו אל-המקום הזה ויתן לנו את-הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש: ועתה הנה הבאתי את-ראשית פרי האדמה אשר-נתתה לי יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך והשתחית לפני יהוה אלהיך: ושמתה ככל-הטוב אשר נתן לך יהוה אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך: כי תכלה לעשר את-

כל-מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו: ואמרת לפני יהוה אלהיך בערתי הקדש מן-הבית וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום ולאלמנה ככל-מצותך אשר צויתני לא-עברתי מצותיך ולא שכחתי: לא-אכלתי באני ממנו ולא-בערתי ממנו בטנא ולא-נתתני ממנו למת שמעתי בקול יהוה אלהי עשיתי ככל אשר צויתני: השקיפה ממעון קדשך מן-השמים וברך את-עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כבאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש:

היה יהוה אלהיך מצוך לעשות את-החקים האלה ואת-המשפטים ושמרת ועשית אותם בכל-לבבך ובכל-נפשך: את-יהוה האמרת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרךיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמע בקלו: ויהוה האמירך היום להיות לו לעם סגלה כאשר דבר לך ולשמר כל-מצותיו: ולתתך עליון על כל הגוים אשר עשה לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך עם-קדש ליהוה אלהיך כאשר דבר:

גמול בני

ובנית שם מזבח ליהוה אלהיך מזבח אבנים לא-תניף עליהם ברזל: אבנים שלמות תבנה את-מזבח יהוה אלהיך והעלית עליו עולת ליהוה אלהיך: וחבת שלמים ואכלת שם ושמתה לפני יהוה אלהיך: וכתבת על-האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר היטב:

אל-כל-ישראל לאמר הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם ליהוה אלהיך: ושמעת בקול יהוה אלהיך ועשית את-מצותו ואת-חקיו אשר אנכי מצוך היום: